FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT ANTONIO TIZZANO

fremsat den 8. maj 2001 [1]

Indledning

1. I denne præjudicielle sag har Employment Appeal Tribunal (Det Forenede Kongerige) i medfør af artikel 234 EF forelagt Domstolen en række spørgsmål angående fortolkningen af Rådets direktiv 93/104/EF af 23. november 1993 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden [2] (herefter »direktiv 93/104« eller »arbejdstidsdirektivet«), herunder af artikel 1, stk. 3, der udelukker vej-, luft-, sø- og jernbanetransport samt sejlads ad indre vandveje fra direktivets anvendelsesområde. Den forelæggende ret ønsker nærmere bestemt oplyst, om den i bestemmelsen fastsatte udelukkelse fra at nyde godt af beskyttelsen efter direktivet (i det foreliggende tilfælde af retten til årlig betalt ferie) omfatter *samtlige* arbejdstagere beskæftiget inden for vejtransportsektoren, herunder også såkaldt »ikke-mobilt« personale. Hvis dette ikke er tilfældet, ønsker den forelæggende ret oplyst, hvilke kriterier der skal lægges til grund for sondringen mellem de arbejdstagere, som er udelukket fra direktiv 93/104's anvendelsesområde, og de arbejdstagere, som ikke er udelukket.

De relevante retsregler

Fællesskabsbestemmelserne

Arbejdstidsdirektivet

2. Som det er almindeligt kendt, er der med henblik på at virkeliggøre den i artikel 136 EF—143 EF (som har erstattet EF-traktatens artikel 117—120) fastlagte fælles social- og arbejdsmarkedspolitik tillige fastlagt en indsats, der særligt har til formål at beskytte arbejdstagernes sikkerhed og sundhed. Denne indsats er iværksat gennem udstedelse af forskellige direktiver, som i det væsentlige har hjemmel i EF-traktatens artikel 118 (nu artikel 137 EF), blandt hvilke jeg særligt skal fremhæve Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet [3] (herefter »rammedirektivet«). Dette direktiv definerer nemlig de generelle principper, som gælder på området, og som efterfølgende er blevet

1 — Originalsprog: italiensk.
2 — EFT L 307, s. 18.
3 — EFT L 183, s. 1.

udbygget gennem en række specifikke direktiver, heriblandt arbejdstidsdirektivet, der er genstand for den foreliggende sag.

3. Direktiv 93/104 har i henhold til artikel 1, stk. 1, til formål at fastsætte »minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden«. Da der netop er tale om »minimumsforskrifter«, finder direktivets bestemmelser »ikke anvendelse, hvis andre fællesskabsbestemmelser indeholder mere specifikke forskrifter på området for så vidt angår visse former for beskæftigelse eller erhverv« (artikel 14). Desuden, og af samme grund, »berører [direktivet] ikke medlemsstaternes adgang til at anvende eller indføre love og administrative bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, eller til at fremme eller tillade anvendelse af kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed« (artikel 15).

4. De »minimumsforskrifter«, som er fastsat i direktivet, vedrører dels minimale daglige hvileperioder, ugentlige hvileperioder og årlige ferier samt pauser og den maksimale ugentlige arbejdstid, dels visse aspekter i forbindelse med natarbejde, skifteholdsarbejde og arbejdsrytme (artikel 1, stk. 2).

5. Direktiv 93/104's anvendelsesområde er afgrænset i artikel 1, stk. 3, som bestemmer:

»Dette direktiv finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter som defineret i artikel 2 i direktiv 89/391/EØF, jf. dog artikel 17 i nærværende direktiv med undtagelse af vej-, luft-, sø- og jernbanetransport, sejlads ad indre vandveje, havfiskeri, andre aktiviteter på havet samt aktiviteter, der udøves af læger under uddannelse.«

Dette anvendelsesområde omfatter »alle former for private og offentlige aktiviteter (industri, landbrug, handel, administration, tjenesteydelser, undervisning, kulturel virksomhed, fritidsbeskæftigelse osv.)« (rammedirektivets artikel 2).

6. Særligt for så vidt angår den i denne sag omhandlede ret til årlig ferie er det i direktiv 93/104, artikel 7, bestemt:

»1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere får en årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed, i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling heraf, som er fastsat i national lovgivning og/eller praksis.

2. Den minimale årlige betalte ferieperiode kan ikke erstattes med en finansiel godtgørelse, medmindre arbejdsforholdet ophører.«

7. Det bør endvidere bemærkes, at direktiv 93/104 tillader en betydelig grad af fleksibilitet ved anvendelsen af direktivets bestemmelser i fastlagte tilfælde. Artikel 17 giver således mulighed for, at medlemsstaterne kan fravige visse nærmere angivne bestemmelser som følge af særlige træk ved de pågældende aktiviteter. Som eksempel herpå nævner bestemmelsens stk. 2.1, litra c), nr. ii), aktiviteter, der er kendetegnet ved nødvendigheden af at sikre kontinuerlige ydelser eller vedvarende produktion, f.eks. når der er tale om personale beskæftiget i havne eller lufthavne. Der kan dog principielt kun ske fravigelse, såfremt der ydes de pågældende arbejdstagere tilsvarende kompenserende hvileperioder eller — hvor dette af objektive grunde ikke er muligt — en passende beskyttelse. Der kan under alle omstændigheder ikke ske fravigelse af artikel 7 om retten til en årlig ferie.

Direktiv 2000/34/EF

8. Ved direktiv 2000/34 af 22. juni 2000 [4] foretog Europa-Parlamentet og Rådet en ændring af anvendelsesområdet for direktiv 93/104 med henblik på at udvide dette til at omfatte de sektorer og aktiviteter, der var udelukket, dvs. »[v]ej-, luft-, sø- og jernbanetransport, sejlads ad indre vandveje, havfiskeri, andre aktiviteter på havet samt aktiviteter, der udøves af læger under uddannelse«, jf. direktiv 2000/34's tredje betragtning. Det skal fremhæves, at ændringen var begrundet i en overbevisning om, at »[a]rbejdstageres sikkerhed og sundhed bør beskyttes på arbejdspladsen, ikke fordi de arbejder i en særlig sektor eller udøver en særlig aktivitet, men fordi de er arbejdstagere« (femte betragtning), og at det heraf følger, at »[a]lle arbejdstagere bør have passende hvileperioder« (ellevte betragtning).

9. Artikel 1, stk. 3, i direktiv 93/104 blev således erstattet af en ny bestemmelse med følgende indhold: »Dette direktiv finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter som defineret i artikel 2 i direktiv 89/391/EØF, jf. dog nærværende direktivs artikel 14 og 17«.

10. Der blev endvidere indsat en ny artikel 17a, som fastsætter special- og undtagelsesbestemmelser for mobile arbejdstagere, hvorved det særligt er bestemt, at artikel 3, 4, 5 og 8 ikke finder anvendelse på sådanne mobile arbejdstagere, idet medlemsstaterne dog, bortset fra i de særlige tilfælde, der er nævnt i artikel 17, stk. 2.2, har pligt til at træffe »de fornødne foranstaltninger for at sikre, at mobile arbejdstagere har ret til tilstrækkelig hvile«.

4 — Direktiv om ændring af Rådets direktiv 93/104 for at omfatte sektorer og aktiviteter, der er undtaget fra dette direktiv (EFT L 195, s. 41).

11. I overensstemmelse med et nyt nr. 7, som blev tilføjet artikel 2, skal der ved en »mobil arbejdstager« forstås »en arbejdstager, der er en del af rejsende eller flyvende personale, som er ansat af en virksomhed, der udfører passager- eller godstransport ad vej, ad luftvej eller ad indre vandveje«.

12. Endelig fastslår den nye bestemmelse i artikel 14 (som ændret ved artikel 1, nr. 4, i direktiv 2000/34), at arbejdstidsdirektivet ikke finder anvendelse, hvis andre fællesskabsinstrumenter indeholder mere specifikke forskrifter vedrørende tilrettelæggelse af arbejdstiden for visse former for beskæftigelse eller erhvervsvirksomhed [5].

13. Direktiv 2000/34 trådte i kraft den 1. august 2000 (artikel 5). Medlemsstaterne skal senest den 1. august 2003 sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme direktivet (for læger under uddannelse er datoen den 1.8.2004) eller sikre sig, at arbejdsmarkedets parter senest på denne dato har iværksat de nødvendige bestemmelser ved aftale.

De nationale bestemmelser

14. Det Forenede Kongerige har gennemført direktiv 93/104 ved Working Time Regulations 1998 (herefter »Regulations«) [6].

15. Regulation 13—16 fastslår retten til en årlig betalt ferie, mens Regulation 18 under overskriften »Udelukkede sektorer« bestemmer følgende:

»Regulations [...] 13 og 16 finder ikke anvendelse:

a) på følgende former for aktiviteter:

i) Vej-, luft-, sø- og jernbanetransport og sejlads ad indre vandveje

[...]«

5 — Dette er tilfældet for Rådets direktiv 2000/79/EF af 27.11.2000 om iværksættelse af den europæiske aftale om tilrettelæggelse af arbejdstiden for mobile arbejdstagere i civil luftfart, som er indgået af Sammenslutningen af Europæiske Luftfartsselskaber (AEA), European Transport Workers' Federation (ETF), European Cockpit Association (ECA), Den Europæiske Organisation for Regionale Luftfartsselskaber (ERA) og Den Internationale Charterflysammenslutning (IACA) (EFT L 302, s. 57). Jf. ligeledes forslaget til Rådets direktiv om gennemførelse af den aftale om tilrettelæggelse af arbejdstiden for søfarende, som er indgået mellem European Community Shipowners' Association (ECSA) og Federation of Transport Workers' Unions in the European Union (FST) (KOM(98) 662 endelig udg. — PRT 98/0320, EFT 1999 C 43, s. 9), og forslaget til Rådets direktiv om tilrettelæggelse af arbejdstid inden for vejtransport for mobile arbejdstagere og selvstændige chauffører (KOM(98) 662 endelig udg. — SYN 98/0319, EFT 1999 C 43, s. 4).

6 — SI 1998, nr. 1833.

16. Regulations definerer ikke begrebet »former for aktiviteter«. Imidlertid er det i Regulation 2, stk. 2, præciseret, at såfremt Regulations ikke indeholder en specifik definition »har ord og udtryk, som bruges i de enkelte bestemmelser, og som også bruges i de tilsvarende bestemmelser i arbejdstidsdirektivet [...] den samme betydning, som de har i de nævnte tilsvarende bestemmelser«.

Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

Faktiske omstændigheder og sagen ved den nationale ret

17. Sagen ved den nationale ret, som har givet anledning til den præjudicielle forelæggelse, er blevet anlagt af tre arbejdstagere, som er beskæftiget inden for vejtransportsektoren, og som har fået afslag på bevilling af en årlig betalt ferie. De arbejder for Tuffnells Parcels Express Ltd (herefter »Tuffnells«), som er en stor pakkeudbringningsvirksomhed, der har 21 centraler beliggende forskellige steder i Det Forenede Kongerige, og som transporterer gods ved landevejstransport. Den ene appellant i hovedsagen, J.R. Bowden, arbejder på deltid som »batcher«, dvs. at hun modtager og sorterer fragtbrevene på et kontor, der ligger oven for en lagerplads, mens de to andre appellanter i hovedsagen, J.L. Chapman og J.J. Doyle, er ansat, ligeledes på deltid, i »data-entry«, dvs. at de registrerer oplysningerne på edb, når fragtbrevene bliver overgivet til dem efter modtagelse og sortering. Chaufførerne har ingen adgang til kontorerne og kommer ikke i kontakt med de tre appellanter i hovedsagen.

18. Det bemærkes, at mens de af deres kolleger, der er fuldtidsansatte, har betalt ferie, kan de pågældende tre arbejdstagere afholde ferie, men uden løn.

19. I oktober 1998, efter at de nævnte Regulations var trådt i kraft i Det Forenede Kongerige, ansøgte appellanterne i hovedsagen om betalt ferie. Da deres arbejdsgiver meddelte afslag herpå, anlagde de sag ved Employment Tribunal.

20. Employment Tribunal fastslog i en afgørelse, der blev meddelt parterne den 31. marts 1999, at de tre arbejdstagere ikke var omfattet af bestemmelserne i Regulations 13, eftersom vejtransportsektoren i henhold til Regulation 18 er udelukket fra Regulation 13's anvendelsesområde. Ved et appelskrift, der er indgivet den 7. maj 1999, har appellanterne i hovedsagen indbragt denne afgørelse for Employment Appeal Tribunal, og det er inden for rammerne af denne appel, at de forelagte spørgsmål angående fortolkningen af direktivet er blevet rejst.

De præjudicielle spørgsmål

21. I forelæggelseskendelsen har Employment Appeal Tribunal frem for alt fremhævet de vanskeligheder, som fortolkningen af udtrykket »former for [...] aktiviteter« i artikel 1, stk. 3, i direktiv 93/104 og afgrænsningen af de i bestemmelsen fastsatte undtagelser giver anledning til, især på transportområdet. Ifølge den forelæggende ret er henvisningen til direktivets sekstende betragtning, hvorefter »det [...] som følge af et arbejdes særlige natur [kan] blive nødvendigt at træffe særskilte foranstaltninger om tilrettelæggelsen af arbejdstiden inden for visse sektorer eller aktiviteter, som dette direktiv ikke finder anvendelse på«, heller ikke til nogen hjælp ved fastlæggelsen af, hvor vidt udelukkelsen af de pågældende sektorer rækker. Dette gælder især, fordi en ordret fortolkning af artikel 1, stk. 3, (samt af Regulation 18) fører til, at alle arbejdstagere inden for de udelukkede sektorer nægtes adgang til at nyde godt af direktivets beskyttelse, hvilket betyder, at et stort antal arbejdstagere berøves denne beskyttelse, herunder retten til en årlig betalt ferie. Denne forskelsbehandling i forhold til arbejdstagere, som udfører identisk arbejde (i det foreliggende tilfælde såkaldt ikke-mobilt arbejde) inden for de sektorer, der ikke er udelukket, sker oven i købet uden noget økonomisk, socialt eller politisk grundlag og kan heller ikke begrundes i almindelig sund fornuft.

22. Den forelæggende ret finder denne konsekvens uretfærdig og irrationel samt i strid med direktivets hovedformål, således som det også fremgår af den udtrykkelige henvisning i direktivets fjerde betragtning til følgende bestemmelser i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder [7]:

»8. Enhver arbejdstager i Det Europæiske Fællesskab har i overensstemmelse med gældende praksis i det enkelte land ret til en ugentlig hvileperiode og årlig ferie med løn, idet der skal ske indbyrdes tilnærmelse af varigheden heraf på et stadigt stigende niveau.

[...]

19. Enhver arbejdstager skal på arbejdspladsen have tilfredsstillende vilkår for så vidt angår beskyttelse af sikkerheden og sundheden. Der skal træffes passende foranstaltninger med henblik på en fortsat harmonisering af vilkårene inden for dette område på et stadigt stigende niveau.«

23. Den forelæggende ret har imidlertid henvist til forskellige dokumenter, der gik forud for vedtagelsen af arbejdstidsdirektivet (herunder især Kommissionens hvidbog af 15.7.1997 om sektorer og aktiviteter, der er udelukket fra arbejdstidsdirektivet [8], en udtalelse fra Det Økonomiske og Sociale

7 — Vedtaget af stats- og regeringscheferne den 9.12.1989.

8 — KOM(97) 334 endelig udg.

Udvalg af 26.3.1998 og en beslutning af 2.7.1998 fra Europa-Parlamentet), og som enstemmigt kritiserer direktiv 93/104's udifferentierede udelukkelse af arbejdstagere inden for transportsektoren. Den har ligeledes gennemgået det forslag fra Kommissionen, som førte til den aktuelle ændring af direktivet ved det ovenfor nævnte direktiv 2000/34 [9], hvori det er anført, at direktivet »bør gælde for ikke-mobile arbejdstagere inden for de sektorer og aktiviteter, som dette direktiv hidtil ikke har fundet anvendelse på«, samt den senere af Rådet fastlagte fælles holdning af 12. juli 1999, hvori dette synspunkt blev forkastet.

24. Under hensyntagen til de nævnte dokumenter har Employment Appeal Tribunal måttet konstatere, at fællesskabsinstitutionerne på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen var af den opfattelse, at »ikke-mobile« arbejdstagere inden for transportsektoren var udelukket fra at nyde godt af direktivets beskyttelse, og at det, for at udstrække rækkevidden af denne beskyttelse, var nødvendigt at foretage en formel ændring af direktiv 93/104 som den, der efterfølgende fandt sted.

25. Den forelæggende ret har derfor besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) I betragtning af, at ansvarlige organer har den begrundede opfattelse, at en ændring er påkrævet, såfremt en lovbestemmelse skal have en bestemt virkning, og at denne opfattelse sandsynligvis kun kan forenes med den antagelse, at bestemmelsen, før den ændres, ikke har denne virkning, samt i betragtning af de synspunkter, der tidligere er givet udtryk for af Det Økonomiske og Sociale Udvalg, Europa-Parlamentet, Kommissionen og i Rådets dokument, der fastlægger en fælles holdning, vedrørende undtagelserne fra artikel 1, stk. 3, i direktiv 93/104/EØF, og hvoraf det fremgår, at *alle*, der arbejder inden for vejtransportsektoren, endnu er undtaget fra direktivet, men at en sådan undtagelse har været og er helt ubegrundet, spørges, hvorvidt det — om overhovedet muligt — under henvisning til sådanne dokumenter, som ikke er lovgivning, kan antages, enten at

a) artikel 1, stk. 3, efter ordene stadig skal fortolkes således, at alle sådanne personer er udelukket, eller

b) at en sådan fortolkning ikke ville være en retfærdig og formålsbestemt fortolkning af artiklen?

2) Uanset besvarelsen af spørgsmål 1 spørges: Såfremt retten, når den varetager den opgave at fortolke sin nationale lovgivning i lyset af direktivets ordlyd *og* formål, skal anvende en

9 — EFT 1999 C 43, s. 1.

regel, der efter rettens opfattelse giver udtryk for et generelt formål (»enhver arbejdstager i Det Europæiske Fællesskab har [...] ret til [...] årlig ferie med løn«), men også en forskrift, der ikke er mindre fremtrædende placeret i den samme bestemmelse (»finder anvendelse på alle former for [...] aktiviteter [...] med undtagelse af vejtransport«), som i væsentligt omfang synes at være i modstrid med dette generelle formål, kan retten da — i hvert fald under de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag — med føje (og i bekræftende fald på grundlag af hvilke principper) anvende sin nationale lovgivning på de faktiske omstændigheder i den sag, der verserer for retten, således at det nævnte generelle formål gennemføres, selv om der efter den klare ordlyd synes at gælde en undtagelse fra dette formål under sådanne faktiske omstændigheder?

3) For at rejse lignende spørgsmål på en mindre abstrakt måde spørges, om alle arbejdstagere, der er beskæftiget inden for vejtransport i artikel 1, stk. 3's forstand, nødvendigvis er undtaget fra anvendelsesområdet for direktiv 93/104?

4) Såfremt alle sådanne arbejdstagere ikke nødvendigvis er udelukket, spørges, hvilke kriterier en national domstol skal anvende ved afgørelsen af, hvilken gruppe arbejdstagere, som er beskæftiget inden for vejtransport, der er udelukket efter artikel 1, stk. 3, og hvilken gruppe der ikke er udelukket?«

Stillingtagen til de forelagte spørgsmål

Indledende bemærkninger

26. Der er blevet fremsat to grundsynspunkter med hensyn til de spørgsmål, som Employment Appeal Tribunal har forelagt. På den ene side har arbejdsgiveren, Det Forenede Kongerige og Kommissionen gjort gældende, at det eneste holdbare er at antage, at alle arbejdstagere, der er beskæftiget inden for transportsektoren, udelukkes fra den beskyttelse, direktiv 93/104 giver. På den anden side har appellanterne i hovedsagen (og tilsyneladende også den forelæggende ret) slået til lyd for en formålsfortolkning af direktivet, naturligvis med henblik på at indskrænke rækkevidden af udelukkelsen af hensyn til den særlige natur af det arbejde, som arbejdstageren udfører.

27. Der er derimod ingen af parterne, der har omtalt det spørgsmål, som teoretisk kunne have været rejst, nemlig spørgsmålet, om den omhandlede udelukkelse er ulovlig, fordi den begrænser en grundlæggende arbejdsmarkedsmæssig og social rettighed, dvs. retten til en årlig betalt ferie [10]. Den forelæggende ret har heller ikke nævnt dette spørgsmål, selv om den som ovenfor anført har rejst kritik af, at arbejdstagere inden for de udelukkede sektorer uden nogen relevant begrundelse forskelsbehandles i forhold til dem, som udfører identisk arbejde inden for andre sektorer. Et anbringende af denne karakter ville på en

10 — Jeg henviser til det forslag til afgørelse, som jeg har fremsat den 8.2.2001 i sag C-173/99, BECTU (dom i sagen er afsagt den 26.6.2001, Sml. I, s. 4881).

direkte måde sætte spørgsmålstegn ved de af fællesskabslovgiver trufne valg og ved det skøn, som fællesskabslovgiver ubestridt råder over, når han træffer sådanne valg, og det måtte i den forbindelse gøres gældende, at den anfægtede begrænsning af den pågældende grundlæggende rettighed savner enhver fornuftig begrundelse. Når man tager de forhold, som indtil videre er blevet bragt frem, i betragtning, synes jeg imidlertid ikke, at fællesskabslovgivers valg — uanset hvor meget man kan kritisere de nærmere omstændigheder ved dette valg og dets følger — fortjener et sådant angreb, og i hvert fald ikke i så høj grad, at det kan begrunde, at den omtvistede direktivbestemmelse kendes ulovlig. Der synes nemlig ikke at være nogen, der har bestridt de særlige træk ved de udelukkede sektorer eller nødvendigheden af, at der fastsættes en særskilt ordning for disse (hvilket siden ligeledes er blevet bekræftet ved direktiv 2000/34), samtidig med at det synes at fremgå af forarbejderne og den senere udvikling, at den generelle og udifferentierede rækkevidde, som udelukkelsen fik, kan forklares med, at det frembød vanskeligheder at formulere præcise afgrænsningskriterier for de aktiviteter, der er omfattet af sektorerne, og med nødvendigheden af ikke at forsinke de pågældende bestemmelsers ikrafttræden. Hvis det var tilfældet, savner den anfægtede begrænsning i retten til ferie, som fællesskabslovgiver har foretaget, på ingen måde en begrundelse, eller den lider i det mindste ikke af en begrundelsesmangel, der er så grov, at det må fastslås, at fællesskabslovgiver har udøvet sit skøn forkert.

28. Herefter — og inden jeg behandler de forelagte spørgsmål i realiteten — vil jeg ganske kort behandle spørgsmålet om de fortolkningskriterier, Domstolen normalt anvender med henblik på fortolkning af fællesskabsbestemmelser, eftersom disse kriterier og betingelserne for deres anvendelse har været meget omtalt i den foreliggende sag.

29. Det er i den forbindelse velkendt, at Domstolen principielt tillægger de forskellige tekstelementer afgørende betydning, eftersom det er indlysende, at fortolkningen af en bestemmelse bør tage udgangspunkt i dens ordrette betydning og dermed i en analyse af de ord, som er anvendt i bestemmelsen, i deres almindelige betydning [11], dvs. i den betydning, som de anvendte ord og udtryk har i almindelig sprogbrug [12].

30. Erfaringen viser imidlertid, at en simpel ordlydsfortolkning ikke altid er tilstrækkelig til at løse et fortolkningsspørgsmål, og det er i sådanne tilfælde, at de øvrige fortolkningskriterier, Domstolen normalt gør brug af, er til nytte. Ifølge Domstolens faste praksis gælder særligt, at »[...] de enkelte EF-regler [skal] vurderes i deres rette sammenhæng og fortolkes i lyset af EF-rettens bestemmelser som helhed, den bagved liggende målsætning og EF-rettens udviklingstrin på tidspunktet for de pågældende bestemmelsers anvendelse« [13]. I den forbindelse kan en gennemgang af forar-

11 — Jf. dom af 14.5.1985, sag 139/84, Van Dijk's Boekhuis, Sml. s. 1405.

12 — Jf. dom af 11.7.1985, sag 105/84, Danmols Inventar, Sml. s. 2639.

13 — Dom af 6.10.1982, sag 283/81, CILFIT, Sml. s. 3415, præmis 20.

bejderne ligeledes være til nytte, selv om det er som et sekundært kriterium i forhold til de andre fortolkningsmåder.

31. Endelig skal det tilføjes, at det må anses for at være et generelt princip inden for det omhandlede område, at man har ret til betalt ferie, og at retten til betalt ferie som netop anført endda udgør en grundlæggende arbejdsmarkedsmæssig og social rettighed. Dette fører mig til at nævne et andet meget velkendt fortolkningskriterium, som stedse er anvendt i Domstolens praksis, nemlig princippet om, at fravigelser og undtagelser fra fællesskabsbestemmelsers anvendelsesområde skal undergives en indskrænkende fortolkning [14].

Ordlydsfortolkning af arbejdstidsdirektivet

32. Herefter vil jeg gå ud fra bestemmelsens ordlyd. Som anført ovenfor om anvendelsesområdet for direktiv 93/104 finder direktivet »anvendelse på alle *former for* [...] *aktiviteter* [...] med undtagelse af vej-, luft-, sø- og jernbanetransport, sejlads ad indre vandveje, havfiskeri, andre *aktiviteter* på havet samt *aktiviteter*, der udøves af læger under uddannelse« (artikel 1, stk. 3, mine fremhævelser). Direktivets sekstende betragtning bekræfter, at det »som følge af et arbejdes særlige natur [kan] blive nødvendigt at træffe særskilte foranstaltninger om tilrettelæggelsen af arbejdstiden inden for *visse sektorer eller aktiviteter, som dette direktiv ikke finder anvendelse på*« (mine fremhævelser).

33. Ifølge appelindstævnte i hovedsagen bør udtrykket »former for [...] aktiviteter« forstås således, at det henviser til den sektor, arbejdsgiverens økonomiske aktivitet hører under, og ikke til de opgaver, som arbejdstageren konkret har fået overdraget. Som følge heraf vedrører de undtagelser, der er fastsat i arbejdstidsdirektivets artikel 1, stk. 3, den pågældende økonomiske aktivitet som en helhed (dvs. netop »sektoren«), og ikke de enkelte aktiviteter, som bliver udøvet inden for dens område.

34. Appellanterne i hovedsagen har derimod gjort gældende, at i betragtning af direktiv 93/104's genstand og formål må det afgørende element, som gør det muligt at foretage en afgrænsning af udelukkelsen, være den aktivitet, arbejdstageren udøver. Herfor taler den omstændighed, at direktivets artikel 1, stk. 3, anvender udtrykket

14 — Jeg skal blot minde om, at netop hvad angår rammedirektivet har Domstolen i en nyere dom bemærket, at »[...] det fremgår af såvel grunddirektivets formål, nemlig at forbedre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet, som af ordlyden af direktivets artikel 2, stk. 1, at dets anvendelsesområde skal fortolkes vidt. Følgelig må undtagelserne fra grunddirektivets anvendelsesområde, herunder undtagelsen i artikel 2, stk. 2, fortolkes snævert« (dom af 3.10.2000, sag C-303/98, Simap, Sml. I, s. 7963, præmis 34 og 35).

»former for [...] aktiviteter« og ikke »sektorer«, hvilket netop synes snarere at lægge vægten på de aktiviteter, som bliver udøvet, end på den sektor, inden for hvilken arbejdsgiveren driver virksomhed.

35. Det forekommer mig, særligt for så vidt angår de ovenfor citerede uddrag af artikel 1, stk. 3, og af sekstende betragtning til direktiv 93/104, at appelindstævnte i hovedsagens opfattelse er den, der stemmer bedst overens med bestemmelsernes ordlyd. Det fremgår nemlig af disse uddrag, at udtrykkene »sektorer« og »former for [...] aktiviteter« refererer til »vej-, luft-, sø- og jernbanetransport, sejlads ad indre vandveje, havfiskeri«, mens udtrykket »aktiviteter«, anvendt alene, er forbeholdt »andre aktiviteter på havet« samt »aktiviteter, der udøves af læger under uddannelse«. Jeg mener således, at mens den i bestemmelsen fastsatte udelukkelse i de sidstnævnte tilfælde omfatter specifikke aktiviteter, der udøves inden for en bestemt sektor, skal de førstnævnte tilfælde omfatte visse former for aktiviteter i deres helhed, som kun bliver betragtet som helhed, og som således omfatter alle arbejdstagere inden for den pågældende sektor.

36. Jeg mener ikke, at denne konklusion, som hævdet af appellanterne i hovedsagen, modsiges af den omstændighed, at artikel 17, stk. 2.1, litra c), nr. ii), i direktiv 93/104 giver mulighed for at fravige artikel 3, 4, 5, 8 og 16, på betingelse af, at der ydes de pågældende arbejdstagere tilsvarende kompenserende hvileperioder eller, i helt særlige tilfælde, en passende beskyttelse:

»c) for aktiviteter, der er kendetegnet ved nødvendigheden af at sikre kontinuerlige ydelser eller vedvarende produktion, f. eks. når der er tale om:

ii) personale beskæftiget i havne eller lufthavne«.

37. Ifølge appellanterne i hovedsagen viser det forhold, at direktiv 93/104, om end kun delvist, finder anvendelse på det personale, som er beskæftiget i havne eller lufthavne, at direktivet i realiteten ikke har til formål at udelukke alle arbejdstagere, som er beskæftiget inden for en bestemt sektor, fra sit anvendelsesområde, men gør det muligt at foretage en sondring inden for hver sektor i forhold til de specifikke aktiviteter, som det pågældende personale udøver. Den omstændighed, at de undtagelser, som er fastsat for sådant personale, er begrundet i de særlige krav, som kendetegner de aktiviteter, det udøver, er en fortolkningsnøgle, som gør det muligt at afhjælpe den konflikt, der tilsyneladende består mellem den nævnte bestemmelse i artikel 17 og artikel 1, stk. 3, dvs. at sondringen mellem de former for aktiviteter, som udøves inden for hver enkelt udelukket sektor, finder anvendelse, om end implicit, på den udelukkelse, som er fastsat i den sidstnævnte bestemmelse.

38. Jeg mener imidlertid, at denne opfattelse er udtryk for en overfortolkning af en

bestemmelse, som klart omfatter meget specifikke og begrænsede tilfælde, og som derfor ikke egner sig til at have indflydelse på den generelle fortolkning af direktivet. Under alle omstændigheder tager den ikke hensyn til den omstændighed, at den omhandlede undtagelse finder anvendelse inden for rammerne af direktiv 93/104's anvendelsesområde og ikke har til formål at udvide dette anvendelsesområde, og at det er på det grundlag, at dens rækkevidde skal afgrænses. Følgelig kan man, selv om det er korrekt, at undtagelsen omfatter personale beskæftiget i havne og lufthavne som følge af de specifikke krav, som modsvarer den pågældende aktivitet, ikke heraf slutte, at den omfatter *alle* ansatte i havne og lufthavne, eftersom der i direktiv 93/104, artikel 1, stk. 3, er fastsat generelle udelukkelser, og idet der i artikel 17, stk. 2.1, litra c), nr. ii, som tidligere nævnt, ikke engang indirekte er givet udtryk for en hensigt om at fravige direktivets anvendelsesområde, således som det er defineret i artikel 1, stk. 3. Det følger heraf, at den omhandlede undtagelse skal forstås således, at den omfatter arbejdstagere som, skønt de arbejder i havne eller lufthavne, ikke er undergivet en arbejdsaftale, der vedrører luft- eller søtransport eller havfiskeri. Man kan, for at nøjes med nogle få eksempler, blot tænke på personale beskæftiget med »catering« (restaurationsmedarbejdere), på salgsassistenter i butikker, der befinder sig på havnestationer eller i lufthavnsbygninger, på dragere og havnearbejdere og på personale inden for fiskeforarbejdningsindustrien. I alle disse tilfælde er der tale om arbejdstagere, som åbenbart hører til andre sektorer end dem, udelukkelsesklausulen i direktiv 93/104, artikel 1, stk. 3, tilsigter at omfatte, alt imens de udfører arbejde, som er nært forbundet med de udelukkede sektorer, og dermed en aktivitet, som netop derfor begrunder en undtagelsesordning anvendt med en vis varsomhed.

39. Når alt kommer til alt mener jeg ikke, at man af denne første gennemgang af de relevante bestemmelser på grundlag af deres ordlyd kan udlede argumenter, der kan være til støtte for appellanterne i hovedsagens opfattelse og dermed vende op og ned på det, som umiddelbart fremgår af direktiv 93/104's ordlyd og den måde, hvorpå direktivets undtagelsesbestemmelser er formuleret, dvs. som ubetingede undtagelser, der ikke afhænger af den mobile eller ikke-mobile karakter af de udøvede aktiviteter.

Systematisk fortolkning af arbejdstidsdirektivet

40. Overvejelser af systematisk og teleologisk karakter vil derimod kunne vise sig i højere grad at støtte de af appellanterne i hovedsagen fremførte synspunkter. De har nemlig understreget, at det, i betragtning af formålet med direktiv 93/104, som er at sikre et højt beskyttelsesniveau for arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, ville være inkonsekvent at berøve alle arbejdstagere inden for en udelukket sektor denne beskyttelse. For at undgå, at dette bliver resultatet, bør man foretrække en formålsfortolkning af direktivet, med støtte i dets sekstende betragtning, hvori det, af hensyn til de særlige træk ved de erhvervsmæssige aktiviteter, der udøves inden for visse sektorer, er fastsat, at der kan træffes særskilte foranstaltninger for tilrettelæggelsen af arbejdet inden for disse sektorer. Netop fordi udelukkelsen af disse sektorer

fra direktiv 93/104's anvendelsesområde finder sin eksistensberettigelse i de særlige træk (nødvendigheden af at sikre kontinuerlige ydelser eller vedvarende produktion, mobilitet osv.), må den, for at indskrænke rækkevidden af den anfægtede begrænsning, støttes på den specifikke karakter af den aktivitet, arbejdstageren udøver, snarere end på karakteren af den aktivitet, arbejdsgiveren udøver. På den måde omfatter udelukkelsen ikke hele sektorer, men kun de aktiviteter, hvor det konkret er begrundet.

41. Det er hævet over enhver tvivl, at denne argumentation som udgangspunkt langt fra savner grundlag [15]. De slutninger, der drages, tager imidlertid hverken hensyn til de fingerpeg i den modsatte retning, der kan udledes af bestemmelsernes ordlyd, som allerede nævnt, til overvejelser af systematisk karakter eller til de fortolkningselementer, som kan udledes af forarbejderne til direktiv 93/104 og den senere praksis, jeg allerede har behandlet, og som klart bekræfter, at direktivet slet og ret er affattet med henblik på at udelukke hele former for aktiviteter fra dets anvendelsesområde.

42. Ud fra et systematisk synspunkt må det frem for alt bemærkes, at udelukkelsen på ingen måde savner begrundelse, hvad enten man er enig i den eller ej. Som jeg allerede har antydet, er det min opfattelse, at nødvendigheden af at lade de udelukkede sektorer være omfattet af en fuldstændig ordning, udformet efter deres særlige træk og mangfoldigheden af de aktiviteter, som kan henhøre under dem, i den henseende har spillet en afgørende rolle. Der er således tale om en ordning, som bygger på, at der er truffet særskilte foranstaltninger, hvilket i direktiv 93/104's sekstende betragtning er udtrykkeligt fremhævet som værende nødvendigt. Dette forklarer for mig at se, hvorfor retsaktens anvendelsesområde blev begrænset, og hvorfor dens udvidelse til de omhandlede sektorer blev udsat til en senere fase, hvor de nævnte foranstaltninger var blevet defineret.

Forarbejderne til direktiv 93/104 og den senere praksis

43. For så vidt angår direktivets forarbejder har Kommissionen selv i sit skriftlige indlæg, under den sammenfattende fremstilling af den lovgivningsproces, som førte til udstedelsen af direktiv 93/104, bemærket, at den i sit første forslag til direktivet ikke havde opstillet sektorspecifikke udelukkelser, men alene undtagelser, som byggede på de pågældende aktiviteters særlige træk [16]. Stillet over for de vanskeligheder, som denne løsning lod til at frembyde, blev det i forbindelse med Rådets gennemgang foreslået at indføre en udtrykkelig sondring mellem mobile arbejdstagere inden for transportsektoren (som skulle være udelukket fra direktivets anvendelsesområde) og ikke-mobile arbejdstagere (som skulle være omfattet) [17]. Ved fastlæggelsen af Rådets

15 — Kommissionen har selv erkendt, at »der ikke er nogen objektiv begrundelse for at forskelsbehandle disse »ikke-mobile« ansatte i forhold til ansatte, der udfører tilsvarende opgaver i andre sektorer. Det afgørende må være arbejdets art og ikke definitionen af den »sektor«, som den ansatte arbejder i« (hvidbogens punkt 14).

16 — KOM(90) 317 endelig udg. af 20.9.1990 (EFT C 254, s. 4).

17 — Dok. 7253/2/93 SOC 196.

fælles holdning (den 30.6.1993) blev denne kurs imidlertid ligeledes forladt til fordel for en fremgangsmåde af mere radikal karakter. Det var således hensigten, at hele aktivitetsformer skulle udelukkes, herunder den for nærværende sag relevante, nemlig vejtransportsektoren. Da man nåede til tidspunktet for den endelige vedtagelse af direktiv 93/104 havde Kommissionen ikke anden mulighed end at lade en erklæring optage i mødeprotokollatet, hvori den gav udtryk for, at den havde til hensigt så snart som muligt at fremsætte forslag vedrørende de forskellige sektorer og aktiviteter, der var udelukket, under hensyntagen til hver enkelts særlige kendetegn.

44. Det fremgår således klart af direktivets forarbejder, at Rådet, til trods for Kommissionens og Europa-Parlamentets [18] udtrykkelige stillingtagen, bevidst valgte at indsætte en udelukkelse af generel rækkevidde i direktivet, dvs. en udelukkelse, som omfatter *alle* arbejdstagere inden for de pågældende sektorer.

45. Det forhold, at dette valg i sidste ende også berøvede de ikke-mobile arbejdstagere inden for de udelukkede sektorer adgangen til at nyde godt af arbejdstidsdirektivets beskyttelse, og dermed indebar en forskelsbehandling af disse arbejdstagere i forhold til de arbejdstagere, som udfører tilsvarende opgaver inden for andre sektorer, har imidlertid fået følger. Efter udstedelsen af direktivet besluttede Kommissionen således at følge erklæringen til mødeprotokollatet op med en høring af arbejdsmarkedets parter med henblik på at konkretisere initiativer vedrørende de udelukkede sektorer og aktiviteter. Heriblandt skal særligt nævnes den nævnte hvidbog, hvori Kommissionen, efter at have vurderet de særlige kendetegn og problemer forbundet med hver aktivitetsform, skitserede en mulig fremgangsmåde for ændring af direktiv 93/104. Med dette formål for øje foreslog man en differentieret model, som bestod i en udvidelse af alle arbejdstidsdirektivets bestemmelser til at omfatte samtlige ikke-mobile arbejdstagere ved tilpasning af de gældende undtagelser for at tage hensyn til behovet for kontinuitet i tjenesten og andre driftskrav, udvidelse af arbejdstidsdirektivets bestemmelser om ferie og sundhedsvurderinger for natarbejdere til at omfatte alle mobile arbejdstagere og arbejdstagere, der udfører »andre aktiviteter på havet«, og indførelse eller ændring af sektorspecifik lovgivning vedrørende arbejdstid og hvileperioder for alle mobile arbejdstagere og arbejdstagere, der udøver »andre aktiviteter på havet« [19].

46. Det er altså sådan vedtagelsen af direktiv 2000/34, som udstrækker det tidligere direktivs anvendelsesområde til at omfatte de aktivitetsformer, som før var udelukket (punkt 8 ff.), er forløbet. Parallelt hermed fortsatte Kommissionen høringen af arbejdsmarkedets parter, der på europæisk plan er organiseret i fællesudvalg, med henblik på at foreslå særskilte sektorbestemte foranstaltninger [20].

18 — Jf. udtalelse ved første behandling den 20.2.1991 (PE/141436/90/SOC/FIN). Der er heri udtrykkeligt henvist til direktiv 2000/34's fjerde betragtning, hvori det er anført: »Kommissionens forslag af 20. september 1990 til Rådets direktiv 93/104/EF indeholdt ikke undtagelser for visse sektorer og aktiviteter, og i sin udtalelse af 20. februar 1991 accepterede Europa-Parlamentet heller ikke sådanne undtagelser.«

19 — Jf. den ovenfor nævnte hvidbog, punkt 74 ff.

20 — Jf. fodnote 4.

47. De slutninger, som parterne har draget af det ovenfor nævnte forløb, er i øvrigt også modsatrettede. Ifølge Det Forenede Kongeriges regering og Kommissionen udgør selve det forhold, at man har fundet det nødvendigt at ændre direktiv 93/104, en klar bekræftelse på, at alle arbejdstagere inden for transportsektoren var udelukket fra direktivets anvendelsesområde indtil ændringsdirektivet trådte i kraft. Appellanterne i hovedsagen har derimod gjort gældende, at formålet med udstedelsen af direktiv 2000/34 ikke så meget var at ændre gældende ret som at præcisere rækkevidden af nogle bestemmelser, som var blevet fortolket på en uheldig måde.

Rækkevidden af udelukkelsen i direktiv 93/104, artikel 1, stk. 3

48. De argumenter, som jeg har redegjort for i de foregående punkter, fører til, at jeg må tilslutte mig den førstnævnte opfattelse. Efter min mening taler ikke blot de dele af bestemmelserne, som jeg har henvist til ovenfor, men også de klare fingerpeg, som kan udledes af praksis før og efter udstedelsen af direktiv 93/104, for denne opfattelse. Der er nemlig i den nævnte praksis ikke noget element, der begrunder, at den ordning, som er blevet indført ved det nye direktiv, skal anses for alene at være konstaterende, for så vidt som alle påberåbte dokumenter klart og tydeligt bekræfter fællesskabslovgivers intention om at fjerne en stærkt kritisabel og meget kritiseret begrænsning.

49. Jeg må således konkludere, at artikel 1, stk. 3, i direktiv 93/104 skal fortolkes således, at den ikke finder anvendelse på arbejdstagere inden for transportsektoren og inden for havfiskeriet, heller ikke selv om de udfører ikke-mobilt arbejde. Direktivets anvendelsesområde er herefter præcist afgrænset, og det er kun inden for disse rammer, at medlemsstaterne i henhold til direktivets artikel 18 er forpligtet til at sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme direktivet, eller til i det mindste at sikre sig, at arbejdsmarkedets parter ved aftale iværksætter de nødvendige bestemmelser.

50. Herefter skal det dog bemærkes, at medlemsstaterne, på samme måde som de har adgang til at anvende eller indføre bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, eller til at fremme eller tillade anvendelse af gunstigere kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter (direktiv 93/104, artikel 15), ligeledes har adgang til at udvide direktivets anvendelsesområde til de sektorer, som det udelukker, eller til at tillade arbejdsmarkedets parter at gøre dette. F.eks, som anført i Kommissionens hvidbog, nåede Fællesudvalget for Jernbaner den 18. september 1996 til enighed om, at direktivets bestemmelser skulle finde anvendelse på alle arbejdstagere inden for jernbanesektoren, mobile og ikke-mobile, under forudsætning af en særlig undtagelse for togførerne og togpersonalet, og Fælles-

udvalget for Lufttransport er tilsvarende blevet enigt om, at bestemmelserne i direktiv 93/104 skal gælde for lufthavnspersonalet [21].

51. Åbenbart henhører en sådan udvidelse af direktiv 93/104's anvendelsesområde fortsat under medlemsstaternes beføjelser eller arbejdsmarkedets parters selvbestemmelsesret (i det mindste indtil gennemførelsen af direktiv 2000/34). Imidlertid bemærker jeg, at hvis en sådan udvidelse faktisk bliver besluttet, skal den ske på en måde, der ikke indebærer en forskelsbehandling, eftersom princippet om forbud mod forskelsbehandling — der er et grundlæggende princip i Fællesskabets retsorden — som bekendt foreskriver, at lige forhold ikke må behandles forskelligt, medmindre det er objektivt begrundet. Dette gælder naturligvis kun, for så vidt betingelserne for anvendelse af fællesskabsretten er tilstede, idet den eventuelle forskelsbehandling ellers skulle vurderes alene på grundlag af national ret.

52. I den foreliggende sag følger det af forelæggelseskendelsen, at selv om Tuffnells driver virksomhed inden for transportsektoren, har selskabet indrømmet sine fuldtidsansatte ret til en årlig betalt ferie, men har meddelt appellanterne i hovedsagen afslag herpå, idet de er deltidsansatte. Under de omstændigheder kunne der være tale om en forskelsbehandling af appellanterne i hovedsagen, hvilken forskelsbehandling, som følge af de forhold, jeg har redegjort for ovenfor, ikke ville kunne begrundes med henvisning til de i arbejdstidsdirektivet fastsatte undtagelser. Det er imidlertid åbenbart, at det tilkommer den nationale domstol at efterprøve, om der i nærværende sag faktisk foreligger en sådan forskelsbehandling og om denne kun kan sanktioneres i henhold til national ret eller også i henhold til fællesskabsretten, eftersom den nationale domstol kan bedømme det foreliggende tilfælde på grundlag af de faktiske og retlige omstændigheder, som den har kendskab til, mens jeg i den henseende må begrænse mig til at rejse dette spørgsmål og give udtryk for tvivl.

Spørgsmålet om kriterierne for sondring mellem de arbejdstagere, der er omfattet af direktiv 93/104's beskyttelse, og de arbejdstagere, der ikke er omfattet

53. Til slut vil jeg fremkomme med et par bemærkninger til det spørgsmål, som den forelæggende ret har rejst for det tilfælde, at direktiv 93/104, artikel 1, stk. 3, måtte blive fortolket således, at ikke alle arbejdstagere beskæftiget inden for vejtransportsektoren er udelukket fra at være omfattet af bestemmelsen.

54. Det er åbenbart, at denne situation kun ville foreligge, hvis Domstolen forkastede den opfattelse, som jeg har givet udtryk for, og valgte en løsning som — til trods for de ovenfor nævnte omstændigheder, herunder vedrørende bestemmelsernes ordlyd — prioriterer en formålsfortolkning af direktiv 93/104, og dermed fastholder, at karakteren af det arbejde, arbejdstageren udfører, snarere end den aktivitetsform, inden for

21 — Punkt 37 og 45, jf. også udtalelse fra Det Økonomiske og Sociale Udvalg af 25.3.1999 (1999/C 138/11, EFT C 138, s. 33).

hvilken arbejdsgiveren driver virksomhed, er det afgørende.

55. Hvis Domstolen måtte vælge denne fortolkning, mener jeg, at man, med henblik på at fastslå, hvilke arbejdstagere beskæftiget inden for vejtransportsektoren der er udelukket fra anvendelsesområdet for artikel 1, stk. 3, og hvilke der ikke er det, bør tage de opgaver, som de faktisk har fået overdraget, i betragtning, og især undersøge, om de hører til det rejsende personale i den virksomhed, hvor de er ansat. Især artikel 1, nr. 2, i direktiv 2000/34 taler for denne fortolkning, for så vidt som bestemmelsen definerer begrebet »mobil arbejdstager« som »en arbejdstager, der er en del af rejsende eller flyvende personale, som er ansat af en virksomhed, der udfører passager- eller godstransport ad vej, ad luftvej eller ad indre vandveje«. I samme retning peger imidlertid artikel 2, nr. 3, i forslag til Rådets direktiv om tilrettelæggelse af arbejdstid inden for vejtransport for mobile arbejdstagere og selvstændige chauffører, der definerer »mobile arbejdstagere« som »alle arbejdstagere, inklusive praktikanter og lærlinge, som beskæftiges af en virksomhed til at udføre vejtransportaktiviteter, og som udgør en del af rejsende personale«.

Forslag til afgørelse

56. På grundlag af det ovenfor anførte foreslår jeg Domstolen at besvare de af Employment Appeal Tribunal forelagte spørgsmål på følgende måde:

»1) Artikel 1, stk. 3, i Rådets direktiv 93/104/EF af 23. november 1993 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden skal fortolkes således, at de undtagelser, der er fastsat i bestemmelsen, omfatter alle arbejdstagere inden for vejtransportsektoren.

2) Hvis Domstolen derimod beslutter sig til at fortolke artikel 1, stk. 3, i direktiv 93/104 således, at ikke alle arbejdstagere beskæftiget inden for vejtransportsektoren er udelukket fra at nyde godt af direktivets beskyttelse, skal den forelæggende ret, med henblik på at bestemme, hvilke arbejdstagere der konkret er udelukket, under hensyn til det faktisk udførte arbejde tage de arbejdstagere i betragtning, som beskæftiges af en virksomhed, der udfører vejtransportaktiviteter, og som udgør en del af dens rejsende personale.«